

Vrtci in izobraževanje na Islandiji

Tatjana Ažman

Šola za ravnateljce

Marijanca Kolar

Otroški vrtec Metlika

Meta Potočnik

Vrtec Pedenjped Novo mesto

Šola za ravnateljce je v okviru mednarodnega sodelovanja skupaj s Cmepiusom izpeljala študijski obisk ravnateljev na Islandiji od 17. do 21. junija 2018. K prijavi so bili povabljeni ravnatelji vrtcev, ki so v preteklih letih sodelovali v programu Razvoj ravnateljstva. Obiska se je udeležilo osem ravnateljic, predavateljica Šole za ravnateljce in predstavnica Cmepiusa ter dve predstavnici Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. V treh dneh smo se srečali s predstavniki Ministrstva za izobraževanje in z učitelji s Pedagoške fakultete Univerze na Islandiji, ki izobražuje ravnateljce in učitelje. Prijazno so nas sprejeli tudi v občini Kopavogur blizu Reykjavika in nam organizirali obisk vrtcev.

Izobraževanje ravnateljev

Ravnatelji na Islandiji imajo trajen mandat. V neposredni bližini središča Reykjavika smo obiskali Islandsko univerzo (*The University of Iceland*), ki je ena od dveh univerz v državi. Na novo imenovani ravnatelji so se pred letom 1988 usposabljali za vodenje le na tečajih in seminarjih. Leta 1998 pa so ustanovili Pedagoško fakulteto (*School of Education*), ki se je leta 2008 združila z Islandsko univerzo. V sklopu univerze je pet fakultet, ki jih je leta 2016 obiskovalo približno 13.500 študentov. Sprejela sta nas dr. Börkur Hansen in dr. Arna H. Jónsdóttir, profesorja na tej fakulteti, in nam predstavila sistem izobraževanja ravnateljev. Pedagoška fakulteta ima od leta 1998 štiri študijske programe, Izobraževanje predmetnih učiteljev, Zdravje, šport in prosti čas, Izobraževanje in raznolikost in Izobraževanje in pedagogika (*Subject Teacher Education; Health, Promotion, Sport and Leisure Studies; Education and Diversity; Education and Pedagogy*). Na njej od leta 1998

izvajajo tudi dodiplomske in podiplomske programe za vodenje šol. Ravnatelji morajo zdaj zaključiti poseben diplomski in magistrski program vodenja, ki obsega 180 kreditnih točk – Vodenje in upravljanje v izobraževanju (*Educational Leadership and Administration*). Pogoji za vpis na podiplomski program je ocena 7,25 na dodiplomskem študiju in dve leti izkušenj s poučevanjem. Obvezni predmeti so: Vodenje in upravljanje v izobraževanju (*Educational Management and Leadership*), 10 ECTS; Teorija organizacij (*Theories of Organizations*), 10 ECTS; Vodenje razvoja v izobraževanju (*Development in Educational Institutions*), 10 ECTS; Evalvacija v izobraževanju (*Educational Evaluation – Self-Evaluation and Development*), 10 ECTS, izbirni pa: Vloga srednjih vodij v šolah (*Role of Middle Managers in Schools*), 10 ECTS; Vodenje v inkluzivnih šolah in multikulturni družbi (*Leadership in Inclusive Schools in Multicultural Society*), 10 ECTS; Izbrane teme v upravljanju na področju izobraževanja (*Special Topics in Educational Management*), 10 ECTS; Izbrane teme vodenja v predšolskem izobraževanju (*Special Topics in Early Childhood Educational Management*), 10 ECTS; Upravljanje šol: finance, organizacija in kadrovanje (*School Management: Finances, Operations and Staffing*), 10 ECTS; Šolska administracija: izkušnja iz prakse (*School Administration: Field Experience*, 5 ECTS. Poleg tega lahko študent nekaj predmetov izbere izmed vseh ponujenih na fakulteti. Poudarek v programu je na praksi in raziskovanju prakse. Izobraževanje poteka na srečanjih na fakulteti (štiri dni), s samostojnim učenjem in učenjem na daljavo.

Predšolska vzgoja

Začetki predšolske vzgoje na Islandiji segajo v leto 1946, ko je Katoliška cerkev organizirano dveletno izobraževanje za dekleta. Leta 1973 je izobraževanje predšolskih delavcev prevzela država in začela je delovati triletna šola za predšolsko vzgojo. Leta 1998 so ustanovili program prve bolonjske stopnje, prvi študenti so magistrirali leta 2014 (petletno izobraževanje). Naslovi predmetov na dodiplomskem študiju so npr. jezik, kreativno mišljenje, okolje, igra, gibanje, gledališko izražanje, umetnost, znanost, otroška literatura, dokumentiranje, razvojna psihologija, inkluzivni vrtec, glasba, prehod iz vrtca v osnovno šolo, komunikacija, sodelovanje in vodenje, kurikulum, enakost in zaključno delo. Študenti vsako leto opravijo od tri do štiri tedne prakse. Izobraževanje na magistrski stopnji je zato namenjeno potrebam trga dela. Poteka aktivno, z

reševanjem zastavljenih problemov neposredno na delovnem mestu. Potrebe po bolj izobraženih vzgojiteljih so velike, saj je bilo leta 2016 kar 52 odstotkov zaposlenih v vrtcih brez izobrazbe, 32 odstotkov jih je imelo ustrezno izobrazbo, 16 odstotkov pa jih je diplomiral na drugih študijskih programih. Gospodarska kriza je leta 2008 močno vplivala tudi na financiranje izobraževalnega sistema in na plače v vzgoji in izobraževanju, zato se srečujejo z veliko kadrovsko podhranjenostjo. Na Ministrstvu za izobraževanje so nas seznanili z nekaterimi podatki. Porodniški dopust mater traja devet mesecev. Organizirana predšolska vzgoja je namenjena otrokom od drugega do šestega leta starosti. V vmesnem času, od otrokovega devetega meseca do drugega leta starosti, si morajo starši varstvo za otroke zagotoviti sami. Decembra 2016 je 87 odstotkov vseh 19.000 predšolskih otrok obiskovalo predšolsko vzgojo. Delež strokovnih delavcev moškega spola je znašal 5,7 odstotka. V vrtce so vključeni tudi otroci s posebnimi potrebami, njihov delež leta 2016 je bil 9,7 odstotka. Delež otrok, katerih materni jezik ni islandščina, je bil leta 2015 12,6-odstoten, 1206 otrok je imelo tuje državljanstvo (v osnovnih šolah je bil njihov delež 6,3-odstoten). Predšolsko vzgojo in osnovno šolstvo financirajo občine.

Vloga občin

Občine se dejavno vključujejo v proces izboljševanja predšolskega in osnovnošolskega sistema. Naša skupina je obiskala občinsko lokalno skupnost v Kópavagurju. Kópavogur je drugo največje mesto na Islandiji. Ima 36.000 prebivalcev, leži na jugozahodni obali otoka v zalivu Faxaflói in skupaj s sosednjim mestom Hafnarfjörðurjem tvori južno predmestje Reykjavika. Na občini so nam predstavili svojo vizijo in naloge. Prizadevajo si za vzajemno sodelovanje triindvajsetih vrtcev, devetih osnovnih in srednjih šol ter staršev. V oddelku za predšolsko vzgojo so zaposleni različni uradniki: vodja predšolskega oddelka, 1,5 svetovalnega delavca za vrtce, vodja za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, strokovnjak za otroke s posebnimi potrebami, predstavnik za dnevno varstvo, 1,5 psihologa in 0,8 logopeda.

V kurikulumu je poudarek na enakosti in enakopravnosti, varovanju okolja in nenasilju. Vsebine in drugi poudarki so naslednji: ustvarjalnost, glasba, okolje, komunikacija – materni jezik, matematika, avtonomija, komunikacija – prijateljstvo, gibanje, zdravje in dobrobit (angl. *wellbeing*) vseh. Posebno pozornost posvečajo

zdravi prehrani otrok. Normativi so ugodnejši kot pri nas, saj pri njih za enako število otrok skrbi več strokovnih delavcev. Oddelki štejejo od 12 do 24 otrok, število strokovnih delavcev pa je določeno glede na starost otrok: pri eno do dve leti starih otrocih je razmerje štirje otroci na vzgojitelja, pri triletnikih pride na vzgojitelja šest otrok, pri petletnikih pa je razmerje deset otrok na vzgojitelja. Pedagoška izhodišča so zelo raznolika. Temeljijo na spoznanjih, ki so jih prispevali Dewey, Piaget, Montessori, Fröbel, Vygotsky, Reggio Emilia, Kamii/DeVries, High Scope. Otrok je lahko v vrtcu od štiri do devet ur dnevno. Celotno vzgojno-izobraževalno delo v njih temelji na igri, še posebej igri na prostem, ki je vsak dan obvezna za vse starosti ne glede na vremenske razmere. Sami pravijo, da so ne nazadnje Islandci, potomci Vikingov, in da je njihovo življenje vedno teklo v neposrednem stiku z naravo.

Do 20 odstotkov stroškov za varstvo in prehrano v vrtcu plačujejo starši, ostalo plača občina. Cene pri plačilu za starše oblikujejo tudi glede na število ur, ki jih otrok na dan prebije v vrtcu, glede na število obrokov v vrtcu, glede na socialne značilnosti (npr. enostarševske družine). Posebnost te občine je obiskovanje dveh termalnih olimpijskih bazenov, ki sta vse leto na voljo otrokom, družinam in obiskovalcem mesta.

V vrtcih

Obiskali smo vrtec ali po islandsko Leikskóli v Reykjavíku, kjer smo doživeli izjemno prijetno in sproščeno vzdušje. Ob prihodu smo opazili nizko leseno ograjo in si najprej ogledali igrišče, ki je opremljeno naravno, s sivo mivko v peskovnikih. Poslopje vrtca je preprosto in nizko, s premišljeno umeščenimi igralnicami, v katerih so individualni kotički in prostori za počitek otrok. Posebno zanimivo je bilo videti otroke, ki so bos, brez copat, tekali po vrtcu, copatki pa so ostajali v garderobah. Drugi vrtec je bil nekoč bolnišnični, zdaj pa je javni. Na železni ograji smo najprej opazili pisane barve blaga, zavezanega kot pentlje. Otrok nismo fotografirali (ker to tudi na Islandiji ni dovoljeno), opazili pa smo, da so v garderobah in igralnicah fotografije otrok, da ti lažje najdejo svojo obleko ali s fotografijo določijo mesec, ko praznujejo rojstni dan. Starši imajo dostop do fotografij otrok pri igri preko omrežja Facebook, ki ga ureja vzgojiteljica.

Pravijo, da je današnji Reykjavík mesto z ljudmi iz vsaj stotih držav. Ta raznolikost je bila opazna tudi pri otrocih, ki obiskujejo vrtec Kópavogur. Vanj prihajajo otroci iz dvajsetih različnih govor-

nih okolij, obiskuje ga tudi otrok slovenskih staršev. Osebe nas je prijazno sprejelo, čutiti je bilo sproščenost in spontanost. Nizka stavba z izredno razgibanim otroškim dvoriščem je umeščena tik ob morsko obalo. Vrtec je razgiban, razdeljen na več manjših prostorov, ki so bolj skromno opremljeni. Velika okna zbujejo prijeten občutek. V igralnici ima vsak otrok svojega »medvedka«, s katerim se lahko potolaži. V vrtcu si prizadevajo predvsem za samostojnost otrok. Primer: otrok je sam prestavil svojo fotografijo na mesto, s katerim je na steni označil, v katerem prostoru se bo igral. Ravnateljica je povedala, da spodbujajo spoštovanje do vseh in solidarnost s šibkimi. Poudarili so, kako pomembno je, da so pedagoški delavci odprti, saj se na področju vzgoje in izobraževanja srečujejo z drugačnostjo in raznolikostjo. Prebivalci Islandije imajo posebno spoštljiv odnos do jezika. Na Islandiji je uradni jezik islandski iz nordijske skupine germanskih jezikov; razvil se je iz jezika norveških naseljencev iz 9. in 10. stoletja in je do danes ostal skoraj nespremenjen. Povedali pa so nam, da je slovnica zelo zahtevna. Zaradi velikega priseljevanja v državo se vzgojitelji srečujejo z različnimi jezikovnimi ovirami. Želijo si, da bi imeli v vrtcu zaposlene asistente z znanjem maternega jezika vsakega od otrok priseljencev. Poudarili so, kako pomembno je, da otroke razumejo in imajo z njimi možnost vzpostaviti interakcijo. Preseñeni smo spoznali pomočnico vzgojiteljice Radmilo iz Like, ki nas je pozdravila v hrvaščini.

Presenetilo nas je tudi dvorišče, na katerem je večji breg, »posejan« z vulkanskimi kamni, med katerimi so otroci prosto hodili in vadili plezanje. Poleg stavbe je še manjše travnato igrišče, zavarovano z višjo zaščitno ograjo, ki pa ne ovira pogleda na morje. Naš obisk je potekal med svetovnim nogometnim prvenstvom. Ker so Islandci zelo predani nogometu in svoji ekipi, ta šport spodbujajo tudi v vrtcu. Ogledali smo si kratek film, ki so ga posneli na igrišču in v katerem dva vzgojitelja igrata nogomet z otroki, ki vsi navdušeno sodelujejo. Čutiti je bilo njihovo pripadnost državi in moč skupnih vrednot. Od težav so omenili, da jim primanjkuje ustrezno izobraženega kadra. Ko smo odhajali, so zaposleni izvedeli, da sta naši ravnateljici tistega dne praznovali rojstni dan, in otroci so jima na igrišču v islandščini zapeli pesmico. Bil je ganljivo.

Podobno usmerjenost v igro na prostem smo opazili tudi v drugem vrtcu, ki smo si ga ogledali. Učiteljica športne vzgoje je povedala, da otroke pogosto pelje v gozd, kjer ni ograj. Otroci se smejo igrati tako daleč, da jo vedno vidijo, in tega se vsi držijo. V gozdu včasih zakurijo taborni ogenj. Navdušili so nas z oblačili (pajaci,

škornji), ki so v garderobah čakala na vsakega otroka in seveda tudi na vzgojitelja. Zanke hlačnic so že objemale škornje, tako da so lahko otroci hitro smuknili v topla oblačila in se odpravili v mrzel dan.

Naj strnemo utrinke iz islandskih vrtcev: otroška svoboda, sproščenost, igra med kamni, igra mora biti zabavna za vzgojiteljice in otroke, zbuja naj iskrice v očeh, več vzgoje v naravi, brez umetnih materialov in igrač, graditi samozavest otrok (napake so dovoljene), okrepiti državljsko vzgojo, izhajati iz otrokovih potreb, okrepiti sodelovanje vrtca in osnovne šole pri prehodu otrok v šolo (vzgojiteljica je prvi dan z otroki v šoli, prej jo skupaj nekajkrat obišejo), delo s starši, vpliv različnih kultur, zaupanje, dopušcanje svobode, umirjenost, možnost izbire, odprtost, svoboda duha, zdravje, strpnost, spontanost, manj pravil, poenostavljanje, ne iščejo napak, ampak rešitve, brez stresa, državljska vzgoja. Za konec še misel: »Vzgojiteljica se ukvarja z otroki in ne s papirji.«

Osnovni podatki o Islandiji

Imele smo si priložnost ogledati delček te izjemne dežele, ki jo je okoli leta 870 poimenoval Viking Floki Vilgerdsson. Ime je prevzeto iz islandske besede *Ísland*, ki je zložena iz besed *ís*, kar pomeni led, in *land*, kar pomeni dežela. Država, ki leži na stičišču Severnega Atlantika in Severnega ledenega morja, je s 101.826 km² po velikosti drugi največji otok v Evropi. Razdeljena je na osem regij in šest volilnih enot. Naseljena je od 8. stoletja dalje, danes je prebivalcev malo manj kot 340.000. 91 odstotkov je Islandcev, med priseljenci pa je največ Poljakov, kar je bilo opaziti na vsakem koraku. Poseljena je petina otoka, 94 odstotkov prebivalcev živi v mestih. Pismenost na Islandiji je 99-odstotna.

Površje je v glavnem položno, vendar izredno barvno slikovito. Poseganje v živalski in rastlinski svet je strogo prepovedano. Na razmeroma majhnem območju je moč videti vulkane, gejzirje, brbotajoče blato, številne slapove in jezera. Očarali so nas ekstremni naravni kontrasti oziroma veliko med seboj zelo različnih območij najrazličnejših barv, ki jih ustvarjajo žveplova voda in plini. Občudovale smo tudi geotermalno območje gejzirjev, si ogledale Veliki gejzir ter gejzir Strokkur, ki vsakih pet do deset minut bruhne vročo vodo z izrazitim vonjem po gnilih jajcih. Na Islandiji se ogrevajo z vročo geotermalno vodo, in ko je pritekla iz pip v hotelu, je bilo to vodo z vonjem po žveplu moč tudi zavohati. Za otok so značilni

številni slapovi; mi smo si ogledali veličastni Gullfoss (Zlati slap), ki v treh stopnjah pada 32 metrov globoko v sotesko.

Prst je na posameznih mestih obarvana zeleno, rumeno in rdeče. Večji del pokrajine sicer prekrivajo ledeniki in stara lava, je neporaščen, deloma prekrit z gruščem in kamenjem. Ob obali so območja rodovitne zemlje, pokrita predvsem s travo in nizkim grmičevjem. Zelo redko je bilo videti nekaj brezovega gozda. V dneh našega obiska se je vreme nenehno spreminjalo, saj smo doživeli vse od dežja, vetra do sonca. Za nas je bilo mogoče najbolj nenavadno to, da je sonce zašlo samo za tri do štiri ure.

Glavna gospodarska panoga je ribištvo, posebej poleti pa državi pomemben dohodek prinaša turizem. Promet poteka po cestah, železnice ni, mednarodni promet pa omogoča šest letališč.

Opazile smo, da je Islandija gospodarsko in politično stabilna država. Ljudje so sproščeni, nikjer ni videti policije. Razložili so nam, da policisti ne nosijo orožja in da morajo, če ga hočejo uporabiti, za posebno dovoljenje zaprositi nadrejenega. Islandija je znana kot najstarejša demokratična država; sprehodili smo se celo med skalami okamnele lave ter po simboličnem lesenem mostu na stičišču severnoameriške in evrazijske tektonske plošče, kjer je bil na Þingvellirju ustanovljen islandski parlament, med letoma 930 in 1271 najvišji zakonodajni in sodni organ Islandije. Islandija je od leta 1944 neodvisna republika.

Reykjavik je nastal v 18. stoletju. Danes ima vse značilnosti moderne evropskega mesta in zanimivo staro jedro. Leta 1801 je postal glavno mesto Islandije. Zaradi svoje mladosti in hitrega razvoja je mesto sicer drugačno kot druge skandinavske prestolnice. Skoraj vse znamenitosti smo si lahko ogledali peš in spoznali, da je Reykjavik kljub majhnosti živahno mesto. V središču smo si ogledali znamenito cerkev Hallgrímskirkja in koncertno dvorano Harpo, ki pod svojo streho združuje islandski simfonični orkester in opero. Sprehodili smo se po barvitih ulicah in občudovali stare lesene kulturne in zgodovinske znamenitosti ter moderne zgradbe in široke ceste.

■ **Tatjana Ažman** je višja predavateljica v Šoli za ravnatelje.
tatjana.azman@solazaravnatelje.si

Marijanca Kolar je ravnateljica Otroškega vrtca Metlika.
marijanca.kolar@guest.arnes.si

Meta Potočnik je ravnateljica Vrtca Pedenjped Novo mesto.
meta.potocnik@pedenjpednm.si